

An Analysis of the Dimensions and Elements of National Identity in the Books Published by the Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults for Ages 7 to 9 (2016–2023)

Afsaneh Kamali, Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran. (Corresponding Author). Email: a.kamali@alzahra.ac.ir

Azadeh Mohebi, Master's graduate in Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran. Email: a.mohebi217@gmail.com

Extended Abstract

National identity is a key concept in understanding human societies. It embodies a sense of belonging to shared cultural symbols and codes—such as norms, values, language, religion, literature, and collective history—that distinguish a society and strengthen cohesion (Ghasemi & Ebrahimabadi, 2011, p.118). It includes cognitive, value-based, and emotional dimensions: the cognitive aspect helps individuals recognize their place in a broader community; the value-based aspect promotes social participation; and the emotional aspect shapes attitudes toward “self” and “other” groups (Zhelanova, 2021; Aretov, 2022).

Iran’s multicultural nature—formed through the historical presence of diverse ethnic and religious groups—has produced multiple subcultures with distinct identities (Ghasemi & Ebrahimabadi, 2011, p.108). While this diversity enriches national culture, it also poses challenges, especially during adolescence, a crucial stage for identity formation influenced by family, education, peers, social conditions, and media.

Children’s literature is therefore an important tool for fostering national identity. Yet, this area has received limited scholarly attention. As one of the most influential institutions in this field, the Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults (Kanoon) is expected to produce literature that reflects the country’s cultural and social characteristics, helping children engage with their culture and develop a clearer sense of national identity.

Research Method: The present study employs qualitative content analysis using an inductive approach. The units of analysis consist of the texts, questions, and illustrations contained in the selected books. Data were collected through a systematic review of the books. During the content analysis process, a structured coding checklist was applied.

Findings: The findings show that in the story “*What’s the Scariest Thing You’ve Ever Done?*”, only one component of the religious dimension (praying) and one component of the social dimension (maternal support) are addressed. These elements are not specific to national identity and are broadly recognizable across cultural and geographical contexts. In “*Fandoghi and the Big Task*”, aspects of the social dimension (social cohesion, sense of belonging, and commitment to

society) and the cultural dimension (traditional architecture and local clothing) are depicted. In “*Qamari in the Balcony*”, the social dimension, the cultural dimension (Iranian names), and the religious dimension (praying) are present but in a limited and non-diverse form. In “*Better Friend or Cookie?*”, only two components of national identity-cultural symbols (native plants such as kharkhask, marigold, and fennel) and aspects of the social dimension-are represented, while other dimensions are omitted. This narrow focus may stem from the story’s emphasis on characters’ daily routines.

Across the reviewed books, widely recognized national symbols such as the flag, national anthem, and national calendar are completely absent, while only natural symbols, particularly native plants, are mentioned. This pattern reflects a lack of diversity in the symbolic repertoire introduced to children. The omission of national symbols may contribute to an incomplete or constrained understanding of national identity. The analysis further reveals that the books engage with national identity dimensions in a limited and uneven manner, exposing children to only a portion of the relevant components. Most books primarily emphasize social aspects-such as social cohesion, belonging, and commitment to society-while only a few refer to cultural elements, including traditional architecture and local clothing.

Keywords: National identity, dimensions and elements of national identity, children’s and adolescents’ fiction, Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults

تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سنین ۷ تا ۹ (سال‌های ۱۴۰۲-۱۳۹۵)

افسانه کمالی^۱، آزاده محبی^۲

چکیده

هویت ملی، بالاترین سطح هویت جمعی در یک جامعه محسوب می‌شود که از یک‌سو در درون جامعه بین اعضای خود نوعی همبستگی و انسجام ایجاد می‌کند و از سوی دیگر این جامعه را به‌عنوان یک کل از جوامع دیگر متمایز نشان می‌دهد. راه‌های مختلفی برای شکل‌گیری و تقویت هویت ملی در جامعه وجود دارد. یکی از این روش‌ها ادبیات داستانی کودک است که به روش غیرمستقیم مفاهیم هویت ملی را به کودکان منتقل می‌کند. هدف از پژوهش تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سنین ۷ تا ۹ سال در بازه زمانی ۱۳۹۵-۱۴۰۲ هست. جامعه آماری شامل ۴ کتاب داستانی است. برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش از روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی استفاده گردید. واحد تحلیل مضمون شامل متن، پرسش، تصاویر موجود در کتاب‌ها است. ابعاد هویت ملی که از کتاب‌های موردبررسی استخراج شد، عبارت‌اند از: بعد فرهنگی، بعد دینی، بعد نمادهای ایرانی و بعد اجتماعی. نتایج تحلیل کیفی نشان می‌دهد در گروه سنی ۷ تا ۹ سال تأکید بر بعد اجتماعی بوده و به سایر ابعاد کمتر توجه شده همچنین این ابعاد به‌صورت نامتوازنی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و در انتقال مفاهیم بیشتر از عنصر ارزشی استفاده شده است.

واژگان کلیدی

هویت ملی، ابعاد و عناصر هویت ملی، داستان کودک و نوجوان، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

هویت ملی یکی از موضوعات اساسی در شناخت جوامع انسانی به شمار می‌آید. هویت ملی نوعی احساس تعلق و تعهد اعضای یک جامعه به رموز و نمادهای فرهنگی شامل هنجارها، ارزش‌ها، زبان، دین ادبیات و تاریخ مشترک است که موجب تمایز آن جامعه و تقویت انسجام ملی می‌شود (قاسمی و ابراهیم‌آبادی، ۱۳۹۰: ۱۱۸). همچنین هویت ملی شامل عناصر شناختی، ارزشی و احساسی است. جنبه شناختی افراد جامعه را با کشور خود آشنا می‌کند تا خود را به‌عنوان بخشی از یک جامعه بزرگ‌تر بشناسند (Zhelano-va, 2022). درک عنصر ارزشی در افراد جامعه باعث می‌شود که آن‌ها تمایل بیشتری به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی پیدا کنند و این مشارکت می‌تواند به تقویت پیوندهای اجتماعی و ایجاد همبستگی کمک کند. عنصر احساسی نیز نقش مهمی در ایجاد و تقویت هویت ملی ایفا می‌کند و بر نگرش نسبت به گروه‌های «خود» و «بیگانه» تأثیر می‌گذارد (Aretov, 2022). ایران یک جامعه چند فرهنگی است. حضور گروه‌های قومی و مذهبی گوناگون در طول تاریخ، خرده‌فرهنگ‌هایی را ایجاد داده است که هر یک دارای هویت، ارزش‌ها و باورهای خاص خود هستند (قاسمی و ابراهیم‌آبادی، ۱۳۹۰: ۱۰۸). وجود تنوع فرهنگی در ایران، هم‌زمان با ایجاد فرصت‌هایی برای غنی‌سازی فرهنگ ملی، با چالش‌هایی نیز همراه است. علاوه بر این شرایط کنونی ارتباطات جهانی، توسعه و رشد فناوری‌های مختلف و رویارویی مداوم فرهنگی باعث شده که مسئله هویت در ابعاد و سطوح گوناگونش به موضوع اصلی بررسی‌های اجتماعی تبدیل شود (سفیری و غفوری، ۱۳۸۸: ۵) و تهدیدات و نگرانی‌هایی در زمینه هویت ملی به وجود آید. به‌طوری‌که تقویت، ترمیم و لزوم حفظ و پایداری هویت ملی یکی از مهم‌ترین مسائل کشور شده است. یکی از خاستگاه‌هایی که هنجارها و ارزش‌ها از آنجا نشر و اشاعه پیدا می‌کنند، رسانه‌های همگانی مانند رادیو، تلویزیون، مطبوعات، فیلم‌ها، کتاب‌ها و روزنامه‌ها است (پارسا، ۱۳۹۳: ۵۴). ادبیات یکی از مهم‌ترین ابزارها برای شکل‌گیری و انتقال هویت ملی است. ادبیات با هویت ملی بیشترین پیوستگی را دارد؛ زیرا ادبیات هر سرزمینی، علاوه بر پیوند با زبان دربرگیرنده میراث فرهنگی آن سرزمین نیز بوده و به‌گونه‌ای بین فرهنگ گذشته و حال می‌تواند پیوند ایجاد کند از سوی دیگر هویت ملی در نقش یکی از گونه‌های مهم هویت با دو مفهوم فرهنگ و زبان ارتباطی سخت و تنگاتنگ دارد. ادبیات یک ملت، تاریخ، ارزش‌ها و اعتقادات آن را به نسل‌های آینده منتقل می‌سازد. این انتقال باعث شکل‌گیری هویت فرهنگی و ملی می‌شود. همچنین ادبیات می‌تواند عامل پیونددهنده‌ای

برای ایجاد وحدت میان مردم باشد. از این رو ادبیات جایگاه مهمی در زمینه بررسی هویت دارد (ذاکری و شمشیری، ۱۳۹۴: ۶۲-۶۱). علاوه بر این یکی از مسائل مهم دوران نوجوانی و جوانی مسئله هویت‌یابی است. هویت‌یابی در انسان‌ها فرایندی پیچیده و مستمر است که از سنین کودکی آغاز می‌شود و در دوران نوجوانی به اوج خود می‌رسد. این مرحله از زندگی، به دلیل تأثیرات عمیق و ماندگاری که بر شخصیت و رفتار فرد می‌گذارد، اهمیت ویژه‌ای دارد. پاسخی که نوجوان برای پرسش‌های مربوط به هویت خود پیدا می‌کند به پیش‌نیازهای مختلفی بستگی دارد از جمله این عوامل می‌توان به شخصیت والدین شرایط خانوادگی، شرایط آموزشی، گروه دوستان گروه‌های مرجع شرایط اجتماعی، فرهنگی و رسانه‌های اجتماعی و گروهی اشاره کرد. بنابراین ادبیات کودکان در شکل‌گیری هویت ملی نقش مهمی دارد؛ اما برخلاف این اثرگذاری، در نگارش این آثار توجه کافی به این حوزه نشده است. یکی از نهادهای تأثیرگذار و با سابقه ناشران در حوزه ادبیات کودک و نوجوان، انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان است که با توجه به وظایفی که دارد باید ادبیات تولیدی در این انتشارات نمایانگر ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی کشور باشد تا نوجوانان ضمن ارتباط با فرهنگ خود، درک بهتری از هویت ملی پیدا کنند؛ اما تاکنون آثار داستانی این انتشارات در زمینه هویت ملی مورد بررسی قرار نگرفته است. بدین منظور هدف این پژوهش تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سنین ۷ تا ۹ سال (سال ۱۴۰۲-۱۳۹۵) است.

پیشینه پژوهش

شیرین احمدی و فاطمه پرهام (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «نمودهای هویت ملی در متون تألیفی و ترجمه‌ای ادبیات نوجوان» به بررسی مؤلفه‌های هویت ملی در ادبیات نوجوان و بررسی سهم این متون در هویت‌سازی نوجوانان ایرانی پرداخته‌اند. به منظور دستیابی به این هدف، ۱۶ رمان واقع‌گرای نوجوان، متشکل از ۸ رمان ترجمه‌ای و ۸ رمان تألیفی، به‌دقت مورد بررسی قرار گرفته است. به‌زعم آنان، رمان‌های نوجوان سهم قابل توجهی در آگاهی ملی نوجوانان ایرانی ایفا نمی‌کنند.

مختار ذاکری و بابک شمشیری (۱۳۹۴) نیز در پژوهشی با عنوان «بررسی مفهوم هویت در مجموعه داستان‌های قصه‌های شیرین مغزدار و قصه بازی شادی» در دو مجموعه داستان‌های «قصه‌های شیرین مغزدار» نوشته سیدآبادی و «قصه بازی شادی» نوشته

خسرو نژاد مؤلفه‌های هویت ملی را با روش تحلیل محتوای قیاسی بررسی کرده‌اند. نمونه پژوهش از نوع هدفمند بوده و شامل ده داستان از دو مجموعه یادشده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که داستان‌های سیدآبادی به‌طور برجسته‌تری به بازنمایی مؤلفه‌های هویت ملی در ادبیات کودک پرداخته است. از سوی دیگر، خسرو نژاد با تمرکز بر گفتگوهای سه‌گانه، به شکلی متنوع‌تر به شکل‌دهی هویت ادبیات کودک پرداخته است.

در پژوهش دیگری مریم کمالی و همکاران در سال ۱۴۰۰ به «بررسی هویت ملی در اشعار کودک و نوجوان (باتکیه‌بر اشعار ابراهیمی، رحمان دوست، شعبانی و کشاورز)» باهدف شناسایی عناصر و مضامین مرتبط با هویت ملی در آثار چهار تن از شاعران برجسته ادبیات کودک و نوجوان ایران، این آثار را بررسی کرده‌اند. این مقاله با روش تحلیل محتوای قیاسی مایرینگ، به بررسی ۵۰ شعر از این شاعران می‌پردازد. نتایج این مقاله نشان می‌دهد که اشعار مزبور، در زمینه شکل‌دهی هویت ملی کودکان و نوجوانان موفق هستند. به‌زعم آنان، این اشعار با بهره‌گیری از عناصر و مضامین مختلف، به کودکان و نوجوانان کمک می‌کنند تا با تاریخ و فرهنگ، زبان و ادبیات، مذهب و اعتقادات، جغرافیا و طبیعت ایران آشنا شوند.

فاطمه رضایی خیرآبادی و همکاران در پژوهشی با عنوان «جایگاه نمادهای هویت ملی در زبان و ادب فارسی؛ مطالعه موردی آثار داستانی جمال‌زاده» در سال ۱۳۹۱ به بررسی جایگاه نمادهای هویت ملی می‌پردازد. این مقاله با روش تحلیل محتوای قیاسی مایرینگ، به بررسی ۱۰ داستان از آثار داستانی جمال‌زاده می‌پردازد. یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که جمال‌زاده در آثار داستانی خود، به شکلی هنرمندانه و خلاقانه، به بازنمایی نمادهای هویت ملی پرداخته است. او با بهره‌گیری از این نمادها، به مخاطبان کمک می‌کند تا با تاریخ و فرهنگ، زبان و ادبیات، مذهب و اعتقادات، جغرافیا و طبیعت ایران آشنا شوند و با هویت ملی و فرهنگی خود ارتباط برقرار کنند.

الویزیو^۱ (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «عناصر هویت ملی در ادبیات کودکان: مطالعه موردی مالت» به بررسی نقش ادبیات کودک در شکل‌دهی هویت ملی در مالت پرداخته است. او با بررسی کتاب‌های کودکان مالتایی و با استفاده از روش ترکیبی (کمی و کیفی) و ابزارهایی مانند تحلیل محتوا، مصاحبه و تمرین‌های هویت ملی، به جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها پرداخته است. پژوهش نشان می‌دهد که ادبیات کودک در مالت از یک ابزار برای ترویج ملی‌گرایی به یک وسیله برای نقد و بازاندیشی هویت ملی تبدیل شده است.

رومالا^۱ (۲۰۲۱) در پژوهش «بازنمایی هویت ملی از طریق بیگانگی در ترجمه انگلیسی برگزیده ادبیات کودکان اندونزی» به بررسی آثار ترجمه شده ادبیات کودکان اندونزیایی به زبان انگلیسی پرداخته است. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل اسناد بوده و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که محققان با استفاده از تکنیک‌های مختلف، موفق به انتقال عناصر فرهنگی خاص اندونزیایی به زبان انگلیسی شده‌اند. این عناصر شامل اصطلاحات، نام میوه‌ها، غذاها، لباس‌ها و عبارات خاص فرهنگی می‌شود.

برد^۲ (۲۰۱۴) در پژوهش «طبقه اجتماعی، اوقات فراغت و هویت ملی در ادبیات کودکان بریتانیا، ۱۹۱۸-۱۹۵۰» این پژوهش به بررسی آثار ادبی کودکان بریتانیایی منتشر شده در دوره بین دو جنگ جهانی و دهه ۱۹۵۰ با استفاده از روش تحلیل کیفی پرداخته است. این تحلیل شامل بررسی مضامین، نمادها، زبان و سبک نگارش این آثار است. نتایج نشان می‌دهد که ادبیات کودکان در آن دوره به‌عنوان ابزاری برای تقویت هویت ملی و ارزش‌های بریتانیایی مورداستفاده قرار می‌گرفته است.

جنکینز^۳ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان «هویت ملی در ادبیات کودک آفریقای جنوبی» شش کتاب مصور کودکان را بررسی می‌کند تا مشخص کند آیا عناصر هویت ملی در آن‌ها گنجانده شده است و آیا این عناصر می‌توانند تغییر مثبتی در هویت ملی در جامعه آفریقا جنوبی ایجاد کنند. عناصر مورد بررسی شامل گیاهان و حیوانات بومی، شخصیت‌های مهم، تاریخ مشترک، چندفرهنگی و همچنین امید به آینده می‌شود. با بررسی این عناصر و تأثیرات خارجی دیگر، تصویری از هویت ملی همان‌طور که در کتاب‌های مصور کودکان نشان داده شده است، مورد بررسی قرار می‌گیرد. این منجر به درک نقش کتاب‌های مصور کودکان در دستگاه آموزشی آفریقای جنوبی و رشد کودک می‌شود.

پژوهش‌های مورد بررسی نشان می‌دهند که ادبیات کودک و نوجوان نقش مهمی در شکل‌دهی هویت ملی ایفا می‌کند، اما این نقش در ابعاد و گستره‌های مختلف متفاوت است. در مطالعات داخلی، احمدی و پرهام (۱۴۰۱) به بررسی مؤلفه‌های هویت ملی در رمان‌های نوجوان ایرانی پرداختند و دریافتند که رمان‌های نوجوان، اعم از تألیفی و ترجمه‌ای، سهم چندانی در افزایش آگاهی ملی نوجوانان ندارند. این یافته نشان‌دهنده محدودیت آثار ادبی نوجوان در انتقال ارزش‌ها و نمادهای هویت ملی به مخاطبان است.

مطالعه ذاکری و شمشیری (۱۳۹۴) نیز نشان می‌دهد که بازنمایی مؤلفه‌های هویت ملی در مجموعه داستان‌های کودکی متنوع است و نویسندگان مختلف به شکل‌های متفاوتی به این موضوع پرداخته‌اند؛ به‌گونه‌ای که برخی داستان‌ها مانند آثار سیدآبادی تمرکز بیشتری بر مؤلفه‌های هویت ملی داشته و برخی دیگر مانند آثار خسرونژاد به شیوه‌ای متنوع‌تر و محدودتر این هویت را بازنمایی کرده‌اند. این تفاوت‌ها بیانگر نبود یک چارچوب استاندارد یا راهبرد یکپارچه در بازنمایی هویت ملی در ادبیات کودک است. در حوزه شعر کودک و نوجوان، پژوهش کمالی و همکاران (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که آثار شاعران برجسته توانسته‌اند مؤلفه‌های هویت ملی را به شکلی مؤثر منتقل کنند و کودکان و نوجوانان را با تاریخ، فرهنگ، زبان، ادبیات و طبیعت ایران آشنا سازند. این نتایج در تضاد نسبی با یافته‌های احمدی و پرهام قرار دارد و نشان می‌دهد که قالب‌های ادبی مختلف (رمان در مقابل شعر) تأثیر متفاوتی در شکل‌دهی هویت ملی دارند. مطالعات دیگر مانند پژوهش رضایی خیرآبادی و همکاران (۱۳۹۱) بر اهمیت نمادهای ملی در آثار داستانی تأکید دارند و نشان می‌دهند که بازنمایی خلاقانه نمادها می‌تواند شناخت کودکان از تاریخ، فرهنگ و جغرافیا را تقویت کند. در مطالعات بین‌المللی نیز الویزیو (۲۰۲۳) در مالت، رومالا (۲۰۲۱) در اندونزی، برد (۲۰۱۴) در بریتانیا و جنکینز (۲۰۰۶) در آفریقای جنوبی نشان داده‌اند که ادبیات کودک به‌عنوان یک ابزار فرهنگی و آموزشی می‌تواند هویت ملی را بازنمایی کند و در فرایند تربیت و اجتماعی شدن کودکان مؤثر باشد. این مطالعات بین‌المللی به‌وضوح نشان می‌دهند که ادبیات کودک می‌تواند هم ابزار ترویج ملی‌گرایی باشد و هم بستری برای نقد و بازاندیشی هویت ملی فراهم آورد.

با این حال، بررسی این پیشینه نشان می‌دهد که چندین شکاف تحقیقاتی مهم وجود دارد:

۱. کمبود مطالعات مقایسه‌ای میان قالب‌های ادبی: رمان، شعر و داستان مصور هرکدام تأثیر متفاوتی بر شکل‌دهی هویت ملی دارند، اما مقایسه نظام‌مند میان این قالب‌ها در ایران محدود است؛
۲. تمرکز محدود بر گروه‌های سنی خاص: بیشتر مطالعات به نوجوانان اختصاص یافته و کودکان خردسال یا گروه‌های سنی دیگر کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند؛
۳. نقص در بررسی اثرات طولی: اغلب پژوهش‌ها بر تحلیل محتوای آثار متمرکزند و تأثیر بلندمدت آن‌ها بر هویت ملی کودکان و نوجوانان به‌طور تجربی بررسی نشده است؛

تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش [...] |

۴. کمبود مطالعات بین‌فرهنگی و تطبیقی: پژوهش‌های بین‌المللی وجود دارد، اما مقایسه تطبیقی ادبیات کودک ایران با ادبیات کودکان سایر کشورها در بازنمایی هویت ملی کمتر صورت گرفته است؛

۵. نقص در تحلیل مؤلفه‌های جامع هویت ملی: این پژوهش‌ها بر برخی ابعاد مانند نمادها، تاریخ یا فرهنگ متمرکز هستند و ابعاد دیگر هویت ملی مانند دین، تنوع قومی و اجتماعی و تعامل با جهانی‌شدن کمتر تحلیل شده‌اند. این پژوهش باهدف رویکردی جامع به مؤلفه‌های هویت ملی و تمرکز بر گروه سنی کودک، درصدی از این نقایص در این حوزه است.

مبانی نظری پژوهش

در پژوهش‌های کیفی نظریه‌ها اساس پژوهش قرار نمی‌گیرند. بلکه به‌عنوان پشتوانه مطالعات اکتشافی به کار می‌روند. در مطالعه حاضر چند نظریه مورد مذاقه قرار گرفته است.

بر اساس نظریه هویت اجتماعی تاجفل، هویت اجتماعی به‌عنوان آگاهی فرد از تعلق به یک گروه اجتماعی خاص و ارزش و اهمیت عاطفی این عضویت برای فرد تعریف می‌شود. افراد با توجه به تعلق خود به گروه‌های مختلف، به هویت اجتماعی خاصی دست می‌یابند که بیانگر موقعیت آن‌ها در جامعه است. تاجفل، عضویت گروهی را مبتنی بر سه عنصر می‌داند:

عنصر شناختی: منظور میزان آگاهی شخص از متعلق بودن او به یک گروه است. به عبارت دیگر، فرد باید بداند که به یک گروه تعلق دارد.

عنصر ارزشی: شامل محاسباتی است که فرد از پیامدهای مثبت و منفی عضویتش در گروه دارد. به عبارت دیگر، فرد باید مزایا و معایب عضویت در گروه را در نظر بگیرد و تصمیم بگیرد که آیا عضویت در آن گروه برای او ارزشمند است یا خیر.

عنصر احساسی: ناظر به احساساتی است که فرد نسبت به گروه و افراد دیگری که رابطه‌ای ویژه با آن گروه دارند، دارد. به عبارت دیگر، فرد باید احساس تعلق و وفاداری نسبت به گروه داشته باشد.

در این صورت، هویت اجتماعی را می‌توان برداشت فرد از خود بر اساس عضویت در گروه‌های اجتماعی دانست. این برداشت، بر اساس میزان شناخت فرد از عضویت خود در گروه‌ها و همچنین ارزش‌ها و احساسات مرتبط با آن‌ها شکل می‌گیرد (Tajfel, 1978:63). یکی از مفاهیم کلیدی دورکیم، مفهوم وجدان جمعی است که به مجموعه‌ای از باورها،

احساسات و ارزش‌های مشترک در میان اعضای یک جامعه اشاره دارد. این مفهوم به‌عنوان یک واقعیت عینی و مستقل از وجدان‌های فردی، نقش مهمی در تبیین پیوندهای اجتماعی و انسجام جامعه ایفا می‌کند و از فرهنگی به فرهنگ دیگر تفاوت نمی‌کند، به عبارت دیگر، تغییر فرهنگ و یا نو شدن نسل‌ها، تغییری در وجدان جمعی به وجود نمی‌آورد و همچنان ثابت باقی می‌ماند. تنها تفاوتی که ممکن است به وجود آورد در شدت و ضعف وجدان عمومی است. دورکیم برای نشان‌دادن چگونگی تحول وجدان جمعی و شدت و ضعف آن، مفاهیم همبستگی مکانیکی و ارگانیکی را که نشان‌دهنده دو سازمان اجتماعی متفاوت‌اند به کار برده است: به عقیده وی هر چه همبستگی مکانیکی بیشتر باشد به علت شباهت افراد و مشترکات فراوان، وجدان جمعی نیز قوی‌تر خواهد بود. با افزایش تعداد جمعیت و گسترش ارتباطات اخلاقی و حجم اجتماعی در این جامعه همبستگی مکانیکی کم‌کم تبدیل به همبستگی ارگانیکی می‌شود. در این جامعه به علت متمایز بودن افراد از یکدیگر وجدان جمعی تضعیف می‌شود، آزادی‌های فردی گسترش می‌یابد و هر کس مختار است که طبق میل خود عمل کند (آرون، ۱۳۷۷: ۳۶۶-۳۶۴).

نظریه رشد شناختی پیاژه که توسط روان‌شناس سوئیسی ژان پیاژه ارائه شده، مراحل مختلف رشد ذهنی کودکان را بررسی می‌کند. مراحل رشد چهارگانه کودک را با یافته‌های پیاژه به‌قرار زیر می‌توان معرفی کرد.

۱. مرحله حسی - حرکتی این مرحله از تولد تا دوسالگی را در برمی‌گیرد. کودک در این مرحله هنوز برای حوادث پیوندی درونی تشخیص نمی‌دهد و نمی‌تواند به تعقل بپردازد.
۲. مرحله پیش‌عملیاتی این مرحله از دوسالگی تا هفت‌سالگی سن کودک را در برمی‌گیرد. در این مرحله رشد عقلی سرعت می‌گیرد؛ اما تعقل هنوز از نوع تعقل پیش‌منطقی است. کودک در این سن به‌شدت مشغول یادگیری است و بازی به‌عنوان ابزار اصلی یادگیری او عمل می‌کند.
۳. مرحله عملیات عینی این مرحله از حدود هفت‌سالگی شروع می‌شود و تا حدود یازده‌سالگی ادامه می‌یابد. در این مرحله نیز هنوز بچه‌ها از طریق تجربه عینی و انضمامی از جمله مواجهه با اشکال هنری بهتر فرامی‌گیرند بازی و مشارکت فعال، همچنان نقش مهمی در آموزش و فراگیری دارد نمایشی کردن آثار ادبی، بازنویسی خلاق داستان توسط خود کودک نمایش عروسکی و هرگونه تجربه و فعالیتی که بتواند داستان و موضوع آموزشی را برای کودک به صورتی جاندار و زنده درآورد در ذهن و خلاقیت کودک نقش مهمی دارد.

تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش[...]

۴. مرحله عملیات صوری. این مرحله حدود یازده تا پانزده‌سالگی را در برمی‌گیرد. در این مرحله تعقل یا به عبارتی تعقل منطقی پیدا می‌شود. در این مرحله به تدریج ذهن کودک توانایی درک مفاهیم انتزاعی را کسب می‌کند در واقع می‌توان گفت ظرفیت‌های کودک که در واقع به نوجوانی پا گذاشته است در هر نوع فراگیری و شناخت کامل شده است (پولادی، ۱۳۸۷: ۱۶۵-۱۶۷).

همچنین در این پژوهش، هویت ملی به‌عنوان یک مفهوم چندبعدی و مرکب شامل ابعادی مانند سرزمینی و جغرافیایی، زبانی، فرهنگی، دینی، تاریخی، اجتماعی و نمادهای ملی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی است. واحد تحلیل مضمون شامل متن، پرسش و تصاویر کتاب‌ها است. اطلاعات با مراجعه به کتاب‌ها جمع آوری شده است. در بخش تحلیل محتوا از فهرست واری کدگذاری استفاده شد. از میان انتشارات موجود در حوزه کودک و نوجوان، انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان انتخاب شده است؛ چراکه مطابق با مطالب پایگاه خبری آن، یکی از اهداف آن ایجاد امکانات لازم برای رشد و پرورش فکری و ذوقی کودکان و نوجوانان و کمک به شکوفایی استعدادهای آنان در اوقات فراغت است و با تولید و انتشار داستان‌ها، نقش مهمی در شکل‌گیری هویت ملی دارد. از طرفی در دوران کودکی، ذهن کودکان بسیار پذیرا بوده و آموخته‌های این دوران تأثیر ماندگاری بر شخصیت فرد می‌گذارد؛ به همین دلیل، کتاب‌های این انتشارات به‌طور ویژه برای این گروه سنی انتخاب شده‌اند. چون هدف اصلی پژوهش، تحلیل ابعاد و عناصر مرتبط با هویت ملی در کتاب‌های کودکان است نمونه‌گیری هدفمند به ما کمک کرد تا به نمونه‌ای دست یابیم که بیشترین ارتباط را با موضوع پژوهش دارند. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل ۴ جلد از کتاب‌های تألیفی و پرفروش انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در بازه زمانی ۱۴۰۲-۱۳۹۵ است.

بر اساس دیدگاه لینکلن و گوبا^۱ (۱۹۸۵)، به نقل از مؤمنی‌راد و دیگران، (۱۳۹۲)، چهار معیار را برای کسب اعتبار داده‌های کیفی باید رعایت کرد که عبارت‌اند از باورپذیری^۲، انتقال‌پذیری^۳، وابستگی^۴ و تأییدپذیری^۵. به‌منظور تحقق معیار باورپذیری بررسی و درگیری مداوم با داده‌ها و

مشاهده مستمر و تحلیل داده‌های خام و گفتگو با همکاران پژوهش و عدم هیچ‌گونه تعجیل در ارائه نتایج صورت یافته است. همچنین، کتاب‌ها به نفرات دیگری نیز داده شده است که آنان بدون ذهنیت قبلی و با نظرات خود به کدگذاری بپردازند و صحت و سقم کدها به دست آید. در مورد انتقال‌پذیری باید یادآور شد که این پژوهش درصدد هیچ‌گونه تعمیمی در نتایج به سایر کتب و زمینه‌ها نبوده است. با این حال، به منظور تعمیم روش به سایر موارد مشابه نظیر کتب نوجوانان، حداکثر تلاش خود را به کار بسته است که نتایج قابل قبول باشند. افزون بر آن، در مورد انتخاب کتاب‌ها، نهایت تنوع رعایت شده است. در مورد وابستگی، باید گفته شود که اساساً در مورد تحلیل محتوای این کتاب‌ها نهایت دقت به‌کاررفته و شواهد عینی در مورد تمامی موارد نیز از کتاب‌ها آورده شده است که حداکثر اطمینان‌پذیری در مورد آن‌ها به دست بیاید. به‌علاوه در مورد تمامی بخش‌های پژوهش مستندسازی صورت گرفته است که در صورت لزوم، امکان در اختیار قرار دادن آن در اختیار محققان دیگر وجود داشته باشد. سرانجام در مورد موضوع تأییدپذیری، در طول فرایند پژوهش و کدگذاری‌ها تلاش شده است که اولاً به مواردی دست یافت که کمترین تغییرپذیری را داشته باشند و ثانیاً بیشترین انسجام بین کدها و مطالب اولیه و نیز بین خود کدها وجود داشته باشد. همچنین، برای تأییدپذیری بیشتر به ارائه مجموعه نسبتاً زیادی از شواهد کتاب‌های مورد بررسی اقدام شده است.

یافته‌های پژوهش

پس از استخراج داده‌ها، نمونه‌هایی از آن‌ها به همراه تحلیل‌های انجام‌شده و نتایج حاصل، در این بخش ارائه شده است. همچنین، به مباحث نظری مرتبط با این نتایج پرداخته‌ایم. کتاب «ترسناک‌ترین کاری که تا حالا انجام دادی چه بوده؟»

**What is the Scariest
Thing you have ever
Done?**

Written by Solmaz Khajvand
Illustrated by Marjan Vafaeian
Translated by Mitra Khatoonabadi

خلاصه داستان

راوی این داستان پسر بچه‌ای است در فضای شهری داستان را نقل می‌کند. او نابینا است و قرنیه به چشمش پیوند زده‌اند و ممکن است بتواند ببیند. او برای باز کردن پانسما چشم‌هایش از خانه با مادرش راه افتاده تا به دکتر بروند، او همه‌جا را بدون دیدن می‌شناسد از تعداد قدم‌هایش می‌داند باید کجا برود و چه کار کند؛ اما پسر بچه از این موضوع می‌ترسد که قرار است بتواند ببیند و از دنیای تاریک و آشنای خود خارج شود. او به دلیل نابینایی به دنیای خاص خود عادت کرده و حالا با ترس از دنیای جدید روبرو است.

تحلیل داستان

در این کتاب نویسنده برای شخصیت‌های اصلی کتاب نامی انتخاب نکرده است. گویا نویسنده به‌گونه‌ای داستان را روایت کرده است که همه کودکان با هویت‌های ملی گوناگون بتوانند با آن ارتباط برقرار کنند و پیام آن را درک کنند. همچنین او در این کتاب به فرهنگ خاصی اشاره نکرده و بر روی تجربه‌هایی که همه انسان‌ها می‌توانند داشته باشند تمرکز کرده است. تنها یک مؤلفه از بعد دینی (دعا کردن) و یک مؤلفه از بعد اجتماعی (حمایت مادر از فرزند) از متن داستان استخراج می‌شود که این دو مؤلفه نیز متعلق به یک هویت ملی خاصی نیست و به شکل جهانی و فراتر از مرزهای جغرافیایی و فرهنگی قابل درک هستند. در تصویرگری کتاب از نمادهای بصری برای انتقال هویت ملی استفاده نشده است و این نشان می‌دهد که نویسنده قصد نداشته است به این بعد از هویت کودک بپردازد و بر تجربه‌های فردی کودک تمرکز کرده است.

شواهدی از ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب ترسناک‌ترین کاری تا الان انجام دادی چه بوده؟

مثال ۱. مامان می‌گوید: «دعا کن چشم‌هایت خوب شده باشد. عصایت را می‌گذاریم اینجا و می‌رویم. آن وقت می‌توانی دنیا را تماشا کنی!» (ص ۱۶).

دعا کردن از مناسک عبادی و جزء بعد دینی محسوب می‌شود. دعا به‌عنوان یک عنصر کلیدی در ساختار اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران عمل و به تقویت پیوندهای اجتماعی و احساس تعلق افراد به جامعه کمک می‌کند. از این رو، دعا بخشی جدایی‌ناپذیر از هویت فرهنگی جامعه ایرانی هست. همچنین دعا ریشه در باورها و ارزش‌های مشترک جامعه ایرانی دارد به همین دلیل به‌عنوان یکی از عناصر ارزشی هویت ملی شناخته می‌شود.

مثال ۲. «مامان دست‌هایش را روی صورتم می‌گذارد. دست‌هایش را حس می‌کنم می‌گوید وقتی رفتیم تو خوب گوش کن تا هر کاری دکتر می‌گوید درست انجام بدهی» (ص ۱۸).

حمایت مادر از فرزند نشان‌دهنده احساس تعلق به او است که به یکی از مؤلفه‌های بعد اجتماعی اشاره دارد. باینکه این مؤلفه محدود به کشور ایران نمی‌شود؛ اما احساس تعلق مادر به فرزند با هویت ملی ارتباط دارد به طوری که حمایت مادر از فرزند، به تقویت احساس تعلق فرد به گروه‌های بزرگ‌تر و جامعه کمک می‌کند. در این داستان به عناصر شناختی و احساسی پرداخته نشده است و تنها بیانگر دو عنصر ارزشی است.

کتاب «فندق و کار بزرگ»

خلاصه داستان

کتاب داستان کودکی به نام فندق را روایت می‌کند. او در روستا زندگی می‌کند و دغدغه انجام کار بزرگی را دارد. فندق هنگامی که فکر می‌کند در روستا نمی‌تواند کار بزرگی انجام دهد، بچه‌اش را برمی‌دارد و به قصد کار بزرگ از روستا می‌رود. او در مسیر پیدا کردن کار بزرگ به درختی می‌رسد که تشنه است و به دنبال راه‌حلی برای آبیاری آن می‌گردد. در ادامه مسیر خرگوشی را می‌بیند که در تله گرفتار شده و تلاش می‌کند که آن را نجات دهد. همچنین کارهای دیگری مانند آشتی دادن بچه‌های آبادی، رام کردن گاو روم کرده و باز کردن راه آبادی را به کمک دیگران انجام می‌دهد؛ اما همچنان فکر می‌کند که کار بزرگی انجام

نداده است و با این فکر به خانه بر می‌گردد. وقتی کارهای مختلف انجام شده را برای مادر بزرگش؛ ننه نقلی تعریف می‌کند، مورد تأیید و ستایش او قرار می‌گیرد. مادر بزرگ به فندق می‌گوید کارهایش به این دلیل ارزشمند است که ریشه در اخلاق خوب و پسندیده دارد. فندق با تحسین مادر بزرگش به دنبال انجام کاری ساده، دانه دادن به جوجه‌ها می‌رود در حالی که دیگر آن را کار کوچکی نمی‌داند.

تحلیل داستان

در این داستان ننه در گویش روستایی به معنای مادر بزرگ و تداعی‌کننده شخصیتی مهربان است، استفاده از واژه ننه نقلی برای داستان کودکان مناسب است تا کودکان بتوانند با آن ارتباط بگیرند. علاوه بر این ننه نقلی در داستان به‌عنوان یک شخصیت خردمند معرفی شده است از این جهت نیز می‌تواند به‌عنوان نمادی از انتقال دانش و فرهنگ از نسلی به نسل دیگر تلقی شود. در این داستان رابطه صمیمی فندق با مادر بزرگش نشانه روابط اجتماعی قوی در روستا است. همچنین فندق با اینکه به نظرش خودش کارهای ساده‌ای برای دیگران انجام داده است؛ اما آن‌ها از کمک او احساس خرسندی کردند و هر کدام به او گفتند که نزد آن‌ها بماند و به آن‌ها کمک کند و حضور او را ارزشمند می‌دانستند که این امر باعث احساس تعلق او به روستا می‌شد. او برای حل مشکلات از دیگران کمک می‌گرفت و این می‌تواند نشان‌دهنده اهمیت همکاری برای برطرف کردن مشکلات و رسیدن به هدف باشد. در نهایت با توجه به محتوای داستان، می‌توان برای انتخاب نام فندق برای شخصیت اصلی داستان دو احتمال در نظر گرفت: اول اینکه انتخاب نامی کوچک و ساده در برابر آرزوی انجام یک کار بزرگ تضادی را در ذهن مخاطب ایجاد می‌کند و به خواننده نشان می‌دهد که حتی کارهای کوچک می‌توانند تأثیر بزرگی داشته باشند، با وجود اینکه نام بزرگی نداشته باشند. همچنین چون فندق میوه بومی بسیاری از روستاها است و با طبیعت و روستا ارتباط نزدیکی دارد، این نام شخصیت فندق را به محیط روستایی که در آن زندگی می‌کند، پیوند می‌دهد.

شواهدی از ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب فندق و کار بزرگ

مثال ۱. فندق گفت: «به درخت تشنه آب دادم. خرگوشی را از تله آزاد کردم. بچه‌های آبادی را آشتی دادم. گاو رم کرده را رام کردم. راه آبادی را باز کردم؛ اما حیف هیچ کار بزرگی نکردم» (ص ۱۵).

در این مثال، کارهای فندق مانند کمک به درخت، آزاد کردن خرگوش، آشتی دادن بچه‌ها و کمک به اهالی روستا نشان‌دهنده همکاری و همبستگی اجتماعی در جامعه است

که جزو بعد اجتماعی شمرده می‌شود. یکی از عناصر ارزشی هویت ملی، کمک‌کردن است. کمک‌کردن فندقی به دیگران نشان‌دهنده مسئولیت‌پذیری او نسبت به جامعه و محیط اطراف خود است که می‌تواند از سطح فردی به جامعه گسترش پیدا کند و موجب تقویت هویت ملی شود. این ارزش در سطح وسیع‌تر نشان می‌دهد که افراد می‌توانند مشکلات کشور را با همکاری حل کنند. همکاری فندقی با اهالی روستا برای حل مشکلات، به تقویت روابط اجتماعی و ایجاد همبستگی اجتماعی کمک می‌کند و در نهایت منجر به ایجاد یک هویت ملی می‌شود.

مثال ۲. تصویر ننه نقلی با چادر گل‌دار

تصویر ننه نقلی با چادر گل‌دار در این داستان کودک می‌تواند نشانه‌هایی از هویت ملی را به همراه داشته باشد؛ چون در ایران چادر گل‌دار به‌عنوان نمادی از حجاب و اصالت ایرانی شناخته می‌شود و جزء ابعاد دینی محسوب می‌شود.

مثال ۳. تصویر روستا با خانه‌های کاهگلی

معماری سنتی یکی از هنرهای ایرانی است؛ بنابراین، معماری خانه‌های روستایی به‌عنوان نمادی از هویت فرهنگی هر منطقه است. در واقع هر منطقه روستایی، با توجه به شرایط اقلیمی و فرهنگی خاص خود، معماری منحصر به فردی دارد. زندگی جمعی در این خانه‌ها، با ایجاد پیوندهای اجتماعی قوی، حس تعلق به یک جامعه کوچک و در نهایت به هویت ملی را تقویت می‌کند. تصویر خانه روستایی در داستان به‌عنوان یک نماد از هویت فرهنگی روستا هست.

مثال ۴. ننه نقلی روی سر فندقی دست کشید و گفت: «پسرم هر کار خوبی یک کار بزرگ است تو چه قدر کارهای بزرگ کرده‌ای!»

در پایان این داستان ننه نقلی با ارزش نهادن به کارهای فندقی باعث می‌شود که فندقی به کارهایش افتخار کند. ننه نقلی با قدردانی از کارهای فندقی، به او نشان می‌دهد که کارهایش برای جامعه اهمیت دارد. این امر، به تقویت حس تعلق فندقی به جامعه و در نتیجه، تقویت هویت ملی او کمک می‌کند.

مثال ۵. تصویر فندقی با لباس محلی (ص ۲)

یکی از مهم‌ترین نمادهای هویت ملی، لباس‌های محلی آن است. لباس‌های غیررسمی به‌خصوص در روستاها بخشی از هویت آن‌ها تلقی می‌شود. این لباس‌ها، با حفظ آداب و رسوم مردم یک منطقه را از سایرین متمایز و حس تعلق و وحدت را در میان آن‌ها تقویت می‌کند و نقش مهمی در انتقال فرهنگ از نسلی به نسل دیگر ایفا می‌کنند.

کتاب «قمری تو ایوون»

خلاصه داستان

کتاب «قمری تو ایوون»، داستان زندگی دختر بچه‌ای به نام آوین را روایت می‌کند. این شخصیت اصلی که نامش در گویش کردی به معنای زلال مانند آب است، زندگی خانوادگی‌اش در یک آپارتمان شهری را نقل می‌کند. او و خانواده‌اش حالا که با قمری خانم و دو تخمی که از آن‌ها نگه‌داری می‌کند، مواجه شده‌اند، باید به دنبال راه‌حل باشند. آوین و مادرش با دیدن قمری و تخم‌هایش، احساس مسئولیت می‌کنند و علی‌رغم مخالفت پدر تمام تلاش خود را می‌کنند تا به آن‌ها کمک کنند. مادر آوین نیز مانند دخترش به قمری علاقه دارد و تلاش می‌کند که از قمری نگهداری و پدر را راضی کند. پدر که نگران سلامتی اعضای خانواده به‌خاطر حضور پرنده در خانه است، در ابتدا با حضور قمری مخالف است؛ اما در نهایت با دیدن علاقه آوین و با هم‌فکری سایر اعضای خانواده، تصمیم به کمک به قمری می‌گیرد.

تحلیل داستان

در این داستان، قمری نماد طبیعت و محیط‌زیست است و به آوین و خانواده‌اش یاد می‌دهد که از محیط‌زیست محافظت کنند. این داستان به اهمیت خانواده و همکاری

اعضای خانواده برای حل مشکلات اشاره می‌کند که این امر همبستگی اجتماعی را به دنبال دارد. آوین و خانواده‌اش با پذیرفتن مسئولیت مراقبت از قمری، به کودکان می‌آموزند که هر فرد مسئولیت‌هایی در قبال جامعه و محیط اطراف خود دارد. داستان قمری تو ایوون همچنین به موضوع دوستی با حیوانات و احترام به آن‌ها اشاره می‌کند. نگرانی دختر داستان برای قمری و بچه‌هایش الگوی مناسب و قشنگی برای کودکان است. در این داستان از میان ابعاد هویت ملی، به دو بعد اجتماعی (احساس تعهد به جامعه و همبستگی اجتماعی) و فرهنگی (نام‌های ایرانی شخصیت‌های داستان) اشاره شده است.

شواهدی از مؤلفه‌های هویت ملی در کتاب قمری تو ایوون

مثال ۱. «بهرام! تو در بالکن رو قفل کردی؟» (ص ۱۶)

مثال ۲. «مریم خانم، زن همسایه که ما را آن‌طور دستپاچه توی راه‌پله دید، حسابی جا

خورد» (ص ۲۸).

همان‌طور که مثال‌های بالا نشان می‌دهد در این داستان برای شخصیت‌ها، نام‌های ایرانی انتخاب شده است که نشان‌دهنده بعد فرهنگی هویت ملی است؛ زیرا بسیاری از نام‌های ایرانی برگرفته از اسطوره‌های ایرانی و قهرمان‌های ملی و شخصیت‌های تاریخی هستند؛ لذا با تاریخ کشور پیوند دارند. همچنین نام‌های ایرانی به‌عنوان نمادهایی از هویت فرهنگی و تاریخی جامعه عمل می‌کنند.

شخصیت‌هایی مانند رستم، سهراب، به‌عنوان الگوهای شجاعت، در انتخاب نام‌ها تأثیرگذار هستند. عناصر شناختی به باورها، دانش‌ها و تصورات مشترکی اشاره دارند که افراد یک ملت درباره خود، تاریخ، فرهنگ و هویت ملی‌شان دارند. این عناصر نه تنها بر شناخت فردی تأثیرگذارند بلکه به شکل‌گیری یک هویت جمعی پایدار کمک می‌کنند.

مثال ۳. «سید را به طرف مامان دراز کردم. مامان با اینکه بالای چهارپایه ایستاده بود، باز دستش به شاخه‌ای که می‌خواست نمی‌رسید. همین‌طور که سرم بالا بود، دست بابا، سید را از دستم گرفت... بابا سید به دست رفت بالا. قدش آن‌قدر بلند بود که فکر کنم تا آخرین شاخه‌های درخت هم می‌رسید. بالاخره یک جای امن و راحت پیدا کرد و سید را آنجا گذاشت» (ص ۲۸-۳۰).

این بخش از داستان همکاری پدر، مادر و آوین برای انجام یک کار مشترک؛ یعنی پیدا کردن جای امن برای جوجه‌ها، نشان‌دهنده اهمیت همکاری در جامعه است. با تقسیم‌کار، اعضای خانواده یاد می‌گیرند که چگونه با یکدیگر همکاری کنند. این همکاری نه تنها به انجام بهتر وظایف کمک می‌کند، بلکه احساس همبستگی و تعلق به خانواده و درنهایت همبستگی اجتماعی آن‌ها را نیز تقویت می‌کند. در این داستان اعضای خانواده برای نگهداری کردن و نکردن پرندگان و دلیشان و

تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش [۰۰۰]

پیدا کردن راه‌حل با یکدیگر گفت‌وگو می‌کنند و این گفت‌وگو موجب پیوند و ارتباط اعضای خانواده می‌شود و همبستگی اجتماعی را در پی دارد و جزء عناصر ارزشی هست؛ چون عناصر ارزشی مجموعه‌ای از ارزش‌ها، اعتقادات و اصول اخلاقی مشترک میان افراد یک ملت هستند که به آن‌ها پایبند هستند.

مثال ۴. تصویر قاب عکس خانوادگی روی دیوار (ص ۹)

عکس‌های خانوادگی نه تنها خاطرات شخصی ما را ثبت می‌کنند؛ بلکه نشان‌دهنده ساختارهای اجتماعی، باورها، ارزش‌ها و هویت جمعی یک جامعه هستند. این تصاویر بعد فرهنگی هویت ملی مانند لباس محلی، غذا، آداب و رسوم، جشن‌های سنتی مانند نوروز، یلدا و اعیاد مذهبی و معماری سنتی را به تصویر می‌کشند، علاوه بر این به‌عنوان پل ارتباطی بین نسل‌ها و انتقال‌دهنده هویت فرهنگی به نسل‌های آینده نیز عمل می‌کنند. مثال ۵. ما یک همسایه جدید داشتیم. همسایه‌ای که من و مامان دوستش داشتیم؛ اما بابا دوستش نداشت. اسم همسایه جدید ما، قمری خانم بود (ص ۴).

در این داستان علاقه آوین و مادرش به قمری، نشان‌دهنده عواطف و احساسات آن‌ها به حیوانات است که جزء عناصر احساسی محسوب می‌شود. علاقه به پرندگان صرف اینکه یک علاقه شخصی باشد زمانی که آن را نسبت به جامعه بررسی می‌کنیم، به‌عنوان یک عنصر در شکل‌گیری هویت ملی مطرح می‌شود؛ چون اغلب علاقه به پرندگان، دغدغه‌ای را در فرد ایجاد می‌کند که از آن‌ها محافظت کند و حفظ آن‌ها موجب بهبود وضعیت محیط‌زیست می‌شود و تقویت هویت ملی می‌شود.

کتاب «دوست بهتره یا کلوچه؟»

خلاصه داستان

راوی داستان پسر بچه‌ای به نام دودیدا است که در کوهستان تنها است و همسایه‌ای ندارد. او آرزو دارد همسایه‌ای با بچه‌ای هم‌سن و سال او داشته باشند. دودیدا شب‌ها وقتی روی ماه تاب می‌خورد، به دوستی فکر می‌کند و روزهایش را در انتظار همسایه جدید می‌گذراند؛ اما برخلاف انتظاراتش، وقتی همسایه جدید با پسر بچه‌ای به محله‌شان می‌آید، آرزوی او برآورده نمی‌شود. این موضوع به دلیل تفاوت‌های شخصیتی، قوانین سخت‌گیرانه همسایه جدید و مشکلات اقتصادی خانواده همسایه است. با این حال، این دو کودک با خلاقیت و همکاری، راه‌هایی برای برقراری ارتباط و حل مشکلات پیدا می‌کنند. آن‌ها با انجام فعالیت‌های مشترک، ایجاد کسب‌وکارهای کوچک و کمک به یکدیگر، به تدریج به دوستان صمیمی تبدیل می‌شوند.

تحلیل داستان

در این داستان انتخاب نام دودیدا برای شخصیت اصلی داستان چند احتمال می‌تواند داشته باشد، دودیدا به معنای دوستی که دوست دارد یک دوست داشته باشد است. این نام، بزرگ‌ترین آرزوی دودیدا را بیان می‌کند. او در عمق وجودش به دنبال یک دوست است و نامش، بازتاب‌کننده این احساس نیاز است. دوم اینکه این نام عجیب کنج‌کاو و کودک را برمی‌انگیزد و او را به داستان نزدیک‌تر می‌کند تا معنای نام او را بداند. سوم اینکه، انتخاب این نام، بر اهمیت دوستی و نیاز انسان به ارتباط با دیگران تأکید می‌کند. این داستان از میان ابعاد هویت ملی فقط به دو بعد نمادهای ایرانی (گیاهان محلی) و بعد اجتماعی (همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعهد به جامعه) پرداخته شده است و به سایر ابعاد بی‌توجهی شده است.

شواهدی از ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب دوست بهتره یا کلوچه؟

مثال ۱. «هر روز دور آن میز می‌نشستند و غذا می‌خوردند» (ص ۶)

غذا خوردن به صورت خانوادگی نقش مهمی در تقویت احساس تعلق به گروه‌های اجتماعی، به خصوص خانواده، ایفا می‌کند. این فعالیت مشترک علاوه بر نزدیکی اعضای خانواده به یکدیگر که باعث تقویت ارتباطات عاطفی و اجتماعی و در نتیجه، افزایش همبستگی اجتماعی می‌شود. یک فرهنگ مشترک و سنت‌های اجتماعی را ایجاد می‌کند که در طول زمان منتقل می‌شوند. احساس تعلق به یک گروه بزرگ‌تر به نام ملت و احساس عضویت در آن از عناصر ارزشی هویت ملی است. در این داستان خانواده به عنوان یک جامعه کوچک است. احساس تعلق اعضای خانواده نسبت به آن باعث می‌شود که

افراد نسبت به جامعه بزرگ‌تر نیز احساس تعلق داشته باشند.

مثال ۲. «آن روز شش تا تخم لک‌لک را نیمرو کردند و بعد دودیدا سه تا از آن‌ها را با نان گرم و چای برد برای همسایه. باورش نمی‌شد که دارد برای یک همسایه صبحانه می‌برد» (ص ۱۱).

بردن صبحانه برای همسایه، نشان‌دهنده سنت مهمان‌نوازی است که در فرهنگ ایرانی به‌عنوان بخشی از هویت ملی در بعد اجتماعی شناخته می‌شود. در این داستان صبحانه بردن دودیدا برای همسایه نمایانگر مهمان‌نوازی است. مهمان‌نوازی پل ارتباطی میان انسان‌ها است و به تقویت روابط اجتماعی کمک می‌کند. افراد با پذیرایی از یکدیگر نسبت به یکدیگر احساس تعلق و همبستگی بیشتری به یکدیگر پیدا می‌کنند و این امر باعث تقویت روابط اجتماعی می‌شود. مهمان‌نوازی، یک ارزش مشترک میان تمام مردم ایران است و این مشترک بودن مهمان‌نوازی باعث می‌شود مردم احساس کنند به یک هویت مشترک تعلق دارند.

مثال ۳. «از پای کوه، بوی دم‌نوش رازیانه و شیرینی خارخاسکی می‌آمد» (ص ۳۰).

رایحه‌های ذکر شده در این مثال، به‌عنوان نمادهای هویت ملی به تقویت حس تعلق افراد به جامعه کمک می‌کنند. چون گیاهان دارویی و شیرینی‌های محلی، اغلب ریشه در تاریخ و سنت‌های یک جامعه داشته و به‌عنوان نمادهای هویت جمعی شناخته می‌شوند.

مثال ۴. «به خانه که رسیدند دور میزی که قله کوه بود نشستند و وقت خوردن شیرینی و دم‌نوش حسابی گفتند و خندیدند. تازه نقشه‌های دیگری هم کشیدند» (ص ۳۰).

در این داستان احساس رضایت و خوشحالی دودیدا و دودودوس و خانواده‌هایشان از فروش محصولاتشان می‌تواند نشان‌دهنده غرور آن‌ها نسبت به دستاوردهایشان باشد. این احساس رضایت و خوشحالی باعث همبستگی میان آن‌ها می‌شود و آن‌ها را به یکدیگر نزدیک می‌کند که در سطح جامعه نیز دستاوردها باعث ایجاد احساس غرور و افتخار به دستاوردها و پیشرفت‌های یک ملت است که این احساس منجر به احساس همبستگی و نزدیکی مردم به یکدیگر می‌شود.

نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل بیانگر این است در داستان «ترسناک‌ترین کاری تا الان انجام دادی چه بوده؟» تنها به یک مؤلفه از بعد دینی (دعاکردن) و یک مؤلفه از بعد اجتماعی (حمایت مادر از فرزند) پرداخته شده است. این دو مؤلفه نیز متعلق به هویت ملی خاصی نیست

و به شکل جهانی و فراتر از مرزهای جغرافیایی و فرهنگی قابل درک هستند. در داستان «فندقی و کار بزرگ» به بعد اجتماعی (همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعهد به جامعه) و بعد فرهنگی (معماری سنتی و لباس محلی) اشاره شده است. در داستان «قمری تو ایوون» به سه بعد اجتماعی (همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعهد به جامعه)، فرهنگی (نام‌های ایرانی) و دینی (دعاکردن) به صورت محدود و غیر متنوع پرداخته شده است. در داستان «دوست بهتره یا کلوجه؟»، از میان ابعاد هویت ملی فقط به دو بعد نمادهای ایرانی (خارخاسک، مریم‌گلی و رازیانه) و بعد اجتماعی (همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعهد به جامعه) پرداخته شده است و به سایر ابعاد بی‌توجهی شده است. احتمال نادیده‌گرفتن سایر ابعاد می‌تواند به این دلیل باشد که داستان بیشتر بر زندگی روزمره شخصیت‌ها متمرکز است. در کتاب‌های مورد بررسی، نمادهای ملی مانند پرچم، سرود ملی و تقویم به‌طور کامل نادیده گرفته شده است. در عوض، تنها به نمادهای طبیعی مانند گیاهان بومی اشاره شده است. این رویکرد نشان‌دهنده فقدان تنوع در نمادهای معرفی شده به کودکان است. نادیده گرفتن نمادهای ملی می‌تواند منجر به شناخت ناقص و محدود از هویت ملی شود. همچنین، نتایج تحلیل بیانگر این است که در کتاب‌های مورد بررسی به ابعاد هویت ملی به‌طور محدود و نامتقارن پرداخته شده است، کودکان با خواندن کتاب‌ها تنها با بخشی از مؤلفه‌های هویت ملی آشنا می‌شوند. در بیشتر کتاب‌ها، به بعد اجتماعی مانند مؤلفه‌های همبستگی اجتماعی، احساس تعلق و تعهد به جامعه پرداخته شده است. در برخی کتاب‌ها به بعد فرهنگی مانند معماری سنتی و لباس‌های محلی اشاره کرده‌اند. هرچند کودکان در این سن به همکاری علاقه نشان می‌دهند و توجه به بعد اجتماعی به تقویت حس تعلق کمک می‌کند و منجر به همبستگی و وحدت ملی می‌شود؛ اما نپرداختن به سایر ابعاد مانند جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی، دینی و نمادهای ایرانی آسیب‌زا است. همچنین، مخاطبان کتاب‌های داستان از نزدیک‌ترین تا دورترین نقطه‌های کشور را در برمی‌گیرند و از آنجاکه ایران دارای تنوع قومی و فرهنگی زیادی است، دور شدن از ویژگی‌های بومی یا منطقه‌ای یا توجه نکردن به تنوع آن‌ها موجب بیگانه شدن کودک از محتوای داستان می‌شود و درک و پذیرش مفاهیم را برای او دشوار می‌کند و اگر در کتاب‌های داستان فقط از شکل تیپیک شهری یا حتی روستایی قوم فارس استفاده و تنوع قومی نادیده گرفته شود، شکاف و گسل بین گروه‌ها و اقوام گوناگون کشور ایجاد می‌شود؛ بنابراین داستان‌ها باید فرصتی برای آشنا شدن کودکان با هویت‌های قومی مختلف فراهم کنند. این آشنایی می‌تواند به تقویت احساس

همبستگی و وحدت در میان اقوام کمک کند. توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های اقوام مختلف می‌تواند به تقویت همبستگی ملی و کاهش شکاف‌ها کمک کند. بررسی این وجوه می‌تواند به کودکان کمک کند تا احساس مشترکی از هویت ملی را تجربه کنند. درباره رابطه سن کودکان و نحوه پرداختن به عناصر شناختی، ارزشی و احساسی هویت ملی نیز باید به این نکته اشاره کرد که بر اساس دیدگاه پیاز، کودکان در سنین زیر یازده سال از توانایی درک مفاهیم انتزاعی برخوردار نیستند و این توانایی به تدریج با نزدیک شدن به سنین بالاتر افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر، کودکان در گروه سنی ۷ تا ۱۱ سال بیشتر به مفاهیم عینی و ملموس توجه دارند و بهتر می‌توانند آن‌ها را درک کنند. در این مرحله، بهترین راه برای انتقال مفاهیم و عناصر هویت ملی، استفاده از احساسات و روایت‌های جذاب است؛ بنابراین در سنین پایین‌تر ایجاد پیوندهای عاطفی و استفاده از داستان‌هایی که احساسات را منتقل می‌کنند، بسیار مؤثرتر است. این داستان‌ها باید بتوانند به خوبی احساسات تعلق به هویت ملی را در کودکان ایجاد کنند و با نزدیک شدن سنین بالاتر (به خصوص از ۱۱ سالگی به بعد)، توانایی کودکان برای درک مفاهیم انتزاعی افزایش می‌یابد و آن‌ها می‌توانند بهتر با عناصر شناختی و ارزشی ارتباط برقرار کنند. در این سنین، می‌توان به طور مؤثرتری به انتقال ارزش‌ها و مفاهیم انتزاعی از طریق داستان‌ها پرداخت. تحلیل داستان‌های بررسی شده، نشان می‌دهد که در بسیاری از موارد به این نکته توجه نشده است. به عنوان مثال، در داستان «قمری تو ایوون» که مربوط به گروه سنی ۷ تا ۹ سال است بیشتر به عنصر ارزشی اشاره شده است و به عنصر احساسی کم‌تر توجه شده است. در نهایت، توجه به سن و مراحل رشد شناختی کودکان در نگارش داستان‌ها بسیار حائز اهمیت است. این توجه نه تنها به غنای تجربیات آموزشی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به شکل‌گیری هویت ملی کودکان کمک کند. تغییر رویکرد و گنجاندن مفاهیم انتزاعی در داستان‌های مناسب برای سنین بالاتر می‌تواند نیازهای شناختی و احساسی کودکان را بهتر پاسخگو باشد.

همچنین می‌توان داستان‌ها را در محیط‌های روستایی و شهری بر اساس نظریه دورکیم درباره همبستگی مکانیکی و ارگانیکی توصیف کرد. این دو نوع همبستگی، تأثیر عمیقی بر روایت‌ها و مضامین داستانی دارند. بر اساس این نظریه در جوامع روستایی، به دلیل نزدیکی و شباهت میان مردم، همبستگی مکانیکی وجود دارد و این امر باعث می‌شود که وجدان جمعی قوی‌تر شود. در داستان‌های روستایی، معمولاً روابط اجتماعی نزدیک و ارزش‌هایی همچون همکاری، همبستگی و احترام به طبیعت به وضوح مشاهده

می‌شود. شخصیت‌ها در این داستان‌ها معمولاً به دنبال کمک به یکدیگر هستند و اهمیت احساس تعلق به جامعه را به تصویر می‌کشند. نمونه‌هایی از این نوع روایت را می‌توان در داستان‌های «فندقی و کار بزرگ» و «دوست بهتره یا کلوچه؟» مشاهده کرد که به ارزش‌های همکاری و کمک به دیگران تأکید دارند. برعکس، در جوامع شهری، به دلیل تنوع و تمایز میان افراد، همبستگی ارگانیکی تضعیف و این منجر به نهادینه‌شدن وجدان جمعی ضعیف‌تری می‌شود. در چنین داستان‌هایی، تمرکز بیشتر بر روی مضامین فردگرایی، استقلال و چالش‌های فرهنگی و اجتماعی است. باین‌حال، بررسی داستان‌ها نشان می‌دهد که نمی‌توان به‌طورکلی به این ویژگی‌ها پایبند بود. برای مثال، داستان «قمری تو ایوون» با اینکه در محیط شهری روایت می‌شود، بر ارزش‌هایی مانند همکاری، احساس تعلق و تعهد به جامعه و همچنین حفاظت از محیط‌زیست تأکید دارد.

در مجموع، ممکن است روایت‌های شهری و روستایی با ویژگی‌های خاص خود، به نظر متفاوت به نظر برسند، اما گاهی ارزش‌های مشترکی در هر دو نوع روایت وجود دارد. داستان‌های مختلف می‌توانند به نحوی بر جنبه‌های مثبت همبستگی و ارتباط‌های اجتماعی تأکید داشته باشند، صرف‌نظر از مکان روایت داستان. این تنوع در روایت‌ها به غنای ادبیات و درک بهتر فرهنگ‌های مختلف کمک می‌کند.

فرهنگ و سنت‌های هر جامعه‌ای بر نقش‌های جنسیتی تأثیرگذار است. داستان‌هایی که در محیط‌های روستایی یا شهری روایت می‌شوند، ممکن است بازتاب‌دهنده باورهای و ارزش‌های متفاوتی در مورد نقش زنان و مردان باشند. باین‌وجود در داستان‌های مورد بررسی در فعالیت‌های مربوط به انسان‌ها تمایز جنسیتی دیده نمی‌شود به‌طوری‌که برای نمونه در کتاب «دوست بهتره یا کلوچه؟»، مادر همراه دودیدا و پدر سرسره‌بازی می‌کند. در کتاب «قمری تو ایوون»، نیز مادر آوین از نردبان بالا می‌رود. در ادبیات کودکان، جنسیت شخصیت‌های داستان می‌تواند به شکل‌گیری هویت و باورهای کودکان درباره هویت‌های اجتماعی کمک کند. در داستان «قمری تو ایوون» شخصیت دختر نه تنها نقش مهمی را بر عهده دارد، بلکه نسبت به محیط و اتفاقاتی که می‌افتد نیز احساس مسئولیت می‌کند. در داستان‌هایی چون «ترسناک‌ترین کاری که تا حالا انجام دادی چه بوده؟» تمرکز بیشتر بر تجربیات درونی شخصیت‌هاست و به نظر می‌رسد که جنسیت تأثیر چندانی بر داستان ندارد. این نوع رویکرد به داستان‌نویسی به کودکان این امکان را می‌دهد که فراتر از طبقه‌بندی‌های سنتی جنسیتی فکر کنند و خود را در موقعیت‌های مختلف تصور کنند.

تصاویر به‌عنوان یک ابزار قوی در هنر و طراحی، می‌تواند به شکل‌گیری و تقویت

هویت ملی کمک کند. تصاویر در انتقال احساسات، ارزش‌ها و مفاهیم هویت ملی نقش مهمی دارند. این اهمیت در کتاب‌های کودکان دوچندان می‌شود به طوری که اهمیت تصاویر به عنوان یکی از فن‌های بصری در کتاب‌های کودکان کمتر از یک متن گفتاری نیست در این کتاب‌ها، تصاویر نه تنها اولین ارتباط و تماس را با خواننده برقرار می‌کنند؛ بلکه تصاویر همراه با متن در انتقال معنا مؤثرند. تصاویر جزء جدایی‌ناپذیر کتاب‌های کودکان است و خواننده را در درک بهتر متن کمک می‌کند پس باید مقید به متن باشد نه دنباله‌روی آن و سبک مورد استفاده در آن باید با توانایی‌های ادراکی کودک متناسب باشد. در واقع در کتاب‌های داستان کودک، تصاویر تکمیل‌کننده عناصر محتوایی هستند و از آنجاکه در این گروه سنی درک مفاهیم انتزاعی دشوار است تصاویر کمک شایانی به انتقال مفاهیم می‌کنند.

با وجود اهمیت تصاویر در ایجاد و تقویت هویت ملی در کتاب‌های مورد بررسی توجه کافی به آن نشده است به طوری که در کتاب‌های «ترسناک‌ترین کاری که تا حالا انجام دادی چه بوده؟» فقط تصویر روسری که جزو مؤلفه‌های بعد دینی است به تصویر کشیده شده و به سایر ابعاد بی‌توجهی شده است. در کتاب «فندقی و کار بزرگ»، در بعد فرهنگی، تصاویر خانه‌های کاهگلی و در بعد اجتماعی، تصویر فندقی در حال انجام کارهای گوناگون مانند آبیاری درخت سیب، آشتی دادن بچه‌ها و باز کردن راه آبادی به تصویر کشیده شده است. در کتاب «دوست بهتره یا کلوچه؟»، غذا خوردن دسته‌جمعی اعضای خانواده و چای خوردن دو دوست با هم نمایانگر بعد اجتماعی است. در کتاب «قمری تو ایوون»، در بعد اجتماعی، تصاویر آوین در حال غذا دادن به قمری و ساختن لانه برای او و تصویری که خانواده آوین برای پیدا کردن مکان امن برای لانه قمری دور هم جمع شده‌اند، نشان داده شده است. هرچند بررسی همخوانی تصاویر با متن و گروه سنی مخاطب نیاز به تحلیلی دقیق دارد؛ اما به صورت کلی به نظر می‌رسد که تصویرگری کتاب‌ها با متن و گروه سنی مخاطب منطبق است.

برای انتقال هویت ملی از طریق تصویرگری، می‌توان به استفاده از تکنیک‌ها و راهکارهای متنوعی اشاره کرد. برخی از این روش‌ها عبارت‌اند از: استفاده از نمادهای ملی مانند پرچم، نشانه‌های تاریخی یا نمادهای فرهنگی خاص می‌تواند به تحکیم حس تعلق به کشور کمک کند. همچنین تصویرگری از شخصیت‌های ملی و تاریخی که در شکل‌گیری هویت ملی نقش دارند، می‌تواند تأثیرگذار باشد. طراحی تصاویری که نشان‌دهنده اقوام مختلف و فرهنگ‌های محلی باشد، نه تنها حس همبستگی را تقویت می‌کند، بلکه به

درک بهتر هویت جمعی نیز کمک می‌کند. همچنین تصویرگری از مراسم و جشن‌های ملی و محلی مانند نوروز می‌تواند حس شادی و تعلق را تقویت کند و به انتقال ارزش‌های فرهنگی کمک نماید. تصاویری که داستان‌های انسانی، دوستی و همبستگی را به تصویر می‌کشند، می‌توانند باعث ایجاد حس همدلی و تعلق به جامعه شوند.

انتشارات کانون پرورش فکری به‌طور خاص متعهد است که برای گروه‌های سنی مختلف، آثاری تولید کند که نه تنها به نیازهای آموزشی این گروه‌ها پاسخ دهد؛ بلکه فرهنگ و هویت ملی را نیز در آن‌ها تقویت کند. این نهاد در تلاش است تا با نشر آثار مناسب، زمینه‌های لازم را برای شکل‌گیری هویت ملی کودکان فراهم آورد. باین‌حال، کتاب‌های موردبررسی در این پژوهش سهم چندانی در هویت‌بخشی ملی ایفا نمی‌کنند. با توجه به نتایج بررسی، به نظر می‌رسد نویسندگان کانون در تولید آثار خود به موارد محدودی بسنده کرده‌اند و این موضوع بر روی تأثیرگذاری آن‌ها در هویت‌بخشی ملی تأثیر منفی گذاشته است. برای تقویت هویت ملی در آثار کانون، می‌توان از روش‌های متنوعی مانند معرفی قهرمانان ایرانی، پرداختن به آداب و رسوم و جشن‌های ملی و استفاده از نمادهای ملی در تصویرگری استفاده کرد. با اتخاذ چنین رویکردهایی، انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان می‌تواند سهم عمده‌تری در تقویت هویت ملی کودکان ایفا کند و ارتباط عمیق‌تری میان آن‌ها و فرهنگ و تاریخ کشورشان ایجاد نماید. این اقدام نه تنها به بهبود کیفیت آثار منتشر شده کمک می‌کند، بلکه به تقویت هویت ملی در نسل‌های آینده خواهد انجامید.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

- آرون، ریمون (۱۳۷۲). مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی، پرهام، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ سوم.
- قیومی، سمیرا (۱۴۰۱). دوست بهتره یا کلوچه؟، چاپ اول، تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- احمدی، شیرین و فاطمه پرهام (۱۴۰۱). نموده‌های هویت ملی در متون تألیفی و ترجمه‌ای ادبیات نوجوان. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۵(۳)، ۱۲۱-۱۵۳. doi: 10.22067/jlts.2022.73622.1092
- پارسا، محمد (۱۳۹۳). روان‌شناسی رشد کودک و نوجوان، تهران: بعثت.
- پولادی، کمال (۱۳۸۷). بنیادهای ادبیات کودک، تهران، انتشارات کانون پرورش فکری کودکان.
- خواجehوند، سولماز (۱۳۹۹). ترسناک‌ترین کاری که تا حالا انجام دادی چه بوده؟ چاپ اول، تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- ذاکری، مختار و بابک شمشیری (۱۳۹۴). بررسی مفهوم هویت در مجموعه داستان‌های قصه‌های شیرین مغزدار و قصه بازی شادی. *مطالعات ادبیات کودک*، ۶(۱)، ۵۹-۸۶. doi: 10.22099/jcls.2015.3183
- رضایی خیرآبادی، فاطمه، حکیم‌زاده، رضوان، محمدی، محمدحسین و علی خالقی‌نژاد (۱۳۹۱). جایگاه نمادهای هویت ملی در زبان و ادب فارسی؛ مطالعه موردی: آثار داستانی جمال زاده، *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۲(۱۸)، ۸۹-۱۱۴. <https://ensani.ir/fa/article/author/149647/>
- سفیری، خدیجه و معصومه غفوری (۱۳۸۸). بررسی هویت دینی و ملی جوانان شهر تهران با تأکید بر تأثیر خانواده، *فصلنامه پژوهش، جوانان فرهنگ و جامعه*، شماره ۲، ۱-۲۷. <https://ensani.ir/file/download/article/20101003125523>
- قاسمی، علی‌اصغر و غلامرضا ابراهیم‌آبادی (۱۳۹۰). نسبت هویت ملی و وحدت ملی در ایران. *راهبرد*، ۲۰(۵۹)، ۱۳۸-۱۰۷. <https://sid.ir/paper/89248/fa>
- کمالی، مریم، نوین، حسین و عسگر صلاحی (۱۴۰۰). بررسی هویت ملی در اشعار کودک و نوجوان (با تکیه بر اشعار ابراهیمی، رحمان دوست، شعبانی و کشاورز). *مطالعات ملی*، ۲۲(۱)، ۲۹-۴۸. <https://sid.ir/paper/398491/fa>
- مرزوقی، محمدرضا (۱۴۰۰). *قمری تو ایوبون*، چاپ اول، تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- مومنی‌راد، اکبر، علی‌آبادی، خدیجه، فردانش، هاشم و ناصر مزینی (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج، *فصلنامه اندازگیری تربیتی*، ۴(۱۴)، ۱۸۷-۲۲۲.
- یوسفی، محمدرضا (۱۳۹۸). *فندقی و کار بزرگ*، چاپ اول، تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- Ahmedi, Sh., & Parham, F. (2022). *Manifestations of national identity in original and translated Texts of Adolescent Literature. Language and Translation Studies*, 55(3), 121-153. <https://doi.org/10.22067/jlts.2022.73622.1092> [In Persian]
- Aloisio, C. (2023). Elements of national identity in children's literature: a Maltese case study (Master's Dissertation). <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/119395>
- Aretov, N. (2022). Emotions, Identities, and images of the other, *Lyuboslovie*, 22:9-25, DOI:10.46687/BJOI7584

- Aron, R. (1993). *Main stages in sociological thought*. Translated by Parham. Tehran: Sherkat-e Sahami-ye Enteshar, 1993, 3rd edition [In Persian]
- Bird, H.S. (2014). Class, Leisure and National Identity in British Children's Literature, 1918-1950. <https://doi.org/10.1057/9781137407436>
- Ghasemi, A. A., & Ebrahimabadi, Gh. (2011). *The relationship between national identity and national unity in Iran. Rahbord* (Strategy Journal), 20(59), 107-138. <https://sid.ir/paper/89248/fa> [In Persian]
- Jenkins, E.R. (2006). National character in South African English children's literature. Routledge.
- Kamali, M., Novin, H., & Salahi, A. (2021). *An analysis of national identity in children's and adolescents' poetry (Focusing on the poems of Ebrahimi, Rahmandoust, Shabani, and Keshavarz)*. *National Studies*, 22(1), 29-48. <https://sid.ir/paper/398491/fa> [In Persian]
- Khajehvand, S. (2020). What Is the Scariest Thing You Have Ever Done? First Edition. Tehran: Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. [In Persian]
- Marzouqi, M. R. (2021). Qomri too ivoon. First Edition. Tehran: Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. [In Persian]
- Momenirad, A., Aliabadi, Kh., Fardanesh, H., & Mazini, N. (2013). Qualitative content Analysis in research practice: Nature, Stages, and Validity of findings. *Quarterly Journal of Educational Measurement*, 4(14), 187-222.
- Parsa, M. (2014). Child and adolescent developmental psychology. Tehran: Be'sat Publications. [In Persian]
- Pouladi, K. (2008). Foundations of children's literature. Tehran: Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. [In Persian]
- Qayoumi, S. (2022). Which Is Better, a Friend or a Cookie? First Edition. Tehran: Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. [In Persian]
- Rezaei Kheirabadi, F., Hakimzadeh, R., Mohammadi, M. H., & Khaleghinejad, A. (2012). The Role of national identity symbols in Persian language and literature: A Case study of Jamalzadeh's fictional works. *Iranian Cultural Studies*, 2(18), 89-114. <https://ensani.ir/fa/article/author/149647/> [In Persian]
- Romala, A.G. (2021). Representing the national identity through foreignization in the English translation of Selected Indonesian children's literature. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. <https://doi.org/10.32996/ijllt.2021.4.11.16>
- Safiri, Kh., & Ghafoori, M. (2009). A study of religious and national identity among the youth of Tehran city with emphasis on the role of family. *Quarterly Journal of Youth Research, Culture and Society*, No. 2, 1-27. <https://ensani.ir/file/download/article/20101003125523> [In Persian]
- Tajfel, H. (1978). Social categorization, Social identity and social comparison, In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*, 66-76. London: Academic Press.

تحلیل ابعاد و عناصر هویت ملی در کتاب‌های کانون پرورش [...] |

Yousefi, Mohammad Reza. (2019). *Fandoghi and the Big Task*. First Edition. Tehran: Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults. [In Persian]

Zakeri, M., & Shamshiri, B. (2015). An Analysis of the concept of identity in the story collections "Sweet nutty tales" and "The joyful play tales." *Children's Literature Studies*, 6(1), 59–86. doi: 10.22099/jcls.2015.3183 [In Persian]

Zhelanova, V. (2022). The Innovative Dimensin of Modern higher education: Analysis of directions, *Pedagogy*, 1 (50). DOI:10.32782/2663-6085/2022/50.1.30

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

